

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPerin lausunto hallituksen esityksestä aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamisesta

Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen heikentäisi merkittävästi työkäisten mahdollisuuksia osaamisen kehittämiseen. Kuten hallituksen esityksestäkin käy ilmi aikuiskoulutustuen käyttö painottuu sosiaali- ja terveysaloille (vuonna 2021 36 % tuen saajista). Vuonna 2022 sotealalla lähes 10 000 henkilöä hyödynsi aikuiskoulutustukea. Suurin osa heistä eli 6363 henkilöä (64 %) kouluttautui aikuiskoulutustuen turvin toiselta ammattialalta sote-alalle. 3572 henkilöä (36%) oli sote-alan jatkokouluttautujia. Sosiaali-, terveys- ja kasvatusalalla työskentelee enemmän naisia kuin miehiä. Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen vaikuttaisi siis enemmän naisiin kuin miehiin. Tällainen sukupuoleen perustuva epätasa-arvo on ristiriidassa hallitusohjelmaan kirjattujen työelämään liittyvien tasa-arvotavoitteiden kanssa.

Nyt lausunnolla olevassa hallituksen esityksessä on esitelty erilaisia vaihtoehtoisia tapoja rahoittaa opintoja, mikäli aikuiskoulutustuki päädyttäisiin lakkauttamaan. Yhtenä vaihtoehtona esitetään opintotukea, joka koostuu pääasiallisesti opintorahasta ja opintolainan valtiontakauksesta. Opintotuen yhä kasvava lainapainotteisuus on jo nyt ajanut opiskelijoita taloudellisiin vaikeuksiin. On kohtuutonta ajatella, että perheellisenä ja/tai asuntovelallisenä pitäisi rahoittaa opintonsa lainavaroin. Osaamisen hankkimiseen ja itsensä kehittämiseen tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet sosioekonomiseen asemaan ja varallisuuteen katsomatta myös aikuisiällä. Aikuiskoulutustuki on mahdollistanut jatkuvaa oppimista, jota alati muuttuvassa työelämässä tarvitaan yhä enemmän.

Hallituksen esityksessä todetaan, että erilaiset työttömille tarjolla olevat opiskelumahdollisuudet eivät suoraan korvaa aikuiskoulutustukijärjestelmän kumoamista, mutta on oletettavaa, että osa niistä henkilöistä, jotka olisivat ennen aikuiskoulutustukijärjestelmän kumoamista opiskelleet aikuiskoulutustuella, ovat jossakin myöhemmässä vaiheessa työttöminä ja pyrkivät hyödyntämään työttömille tarjolla olevia opiskelumahdollisuuksia.

Tämäkö on järkevää työllisyyspolitiikkaa? Kuten tilastot osoittavat aikuiskoulutustukea käytetään eniten sosiaali-, terveys- ja kasvatusaloilla. Nämä alat kärsivät työvoimapulasta valtakunnallisesti. Nykyisen hallituksen keino vastata tähän työvoimapulaan on pakottaa osa työntekijöistä työttömiksi, että he voivat opiskella lisää siten, että heidän toimeentulonsa on edes jotenkin turvattu.

Hallituksen esityksen kohdassa 5.1. Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset viitataan juuri tarveharkintaiseen tukeen. Sosiaali-, terveys- ja kasvatusaloilla on pulaa ammatillisen tutkinnon suorittaneesta työvoimasta. Toisin kuin hallitus tuntuu ajattelevan, näillä aloilla ei voi työskennellä kuka tahansa, vaan tarvitaan osaamista, tietoa, taitoa ja asennetta. Eettiseen osaamiseen kuuluu myös vastuullisuus oman ammattitaidon ylläpitämisestä ja kehittämisestä.

Hallituksen esityksessä väitetään, että aikuiskoulutustuen lakkauttamisella ei arvioida olevan merkittäviä negatiivisia vaikutuksia työssä jaksamiseen ja työurien pituuteen. Sosiaali-, terveys- ja kasvatusalalla eettinen kuormitus on suuri. Työllisyysrahaston toteuttaman kyselynkin mukaan tärkeimmiksi aikuiskoulutustuensaajien motivaatiotekijöiksi nousivat mm. kuormitus nykyisessä työssä ja korkeamman tutkinnon tarve työuralla etenemiseen. Suurin osa kyselyyn vastaajista koki aikuiskoulutustuella tuetuilla opinnoilla olleen vaikutusta palkkakehitykseen ja työssäjaksamiseen.

Hallitusohjelmassa tavoitellaan koulutustason nostoa. Sosiaali-, terveys- ja kasvatusaloilla kouluttaudutaan alan sisällä. Esimerkiksi lähihoitaja koulutautuu sairaanhoitajaksi, fysioterapeutiksi tai opiskelee muun terveydenhuollon ammattikorkeakoulututkinnon. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto antaa hyvät valmiudet myös sosiaalialan jatko-opintoihin korkeakouluissa, esim. sosionomi (AMK). Ammatillisen perustutkinnon suorittaneet varhaiskasvatuksen lastenhoitajat ovat käyttäneet aikuiskoulutustukea hankkiakseen varhaiskasvatuksen sosionomin tai varhaiskasvatuksen opettajan pätevyyden. Sosiaali-, terveys- ja kasvatusaloilla on pulaa kaikkien eri koulutusasteiden tutkinnon suorittaneista ammattihenkilöistä. Työntekijän mahdollisuus edetä urallaan vaikuttaa suuresti työssäjaksamiseen ja alalla pysymiseen.

Hallitusohjelmassa on tavoitteena sosiaali-, terveys- ja kasvatusalan henkilöstön riittävyden ja saatavuuden parantaminen, alojen veto- ja pitovoiman lisääminen, urapolkumallien tukeminen ja ammatillisen kehittymisen mahdollistaminen. Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen olisi ristiriidassa näiden tavoitteiden kanssa. Nyt lausunnolla olevassa hallituksen esityksessä todetaan, että aikuiskoulutustuen lakkauttamisella voi olla vaikutuksia henkilöstön osaamistason nostamisen edellytyksiin ja keinoihin erityisesti sellaisilla työnantajilla, jotka ovat henkilöstönsä jatko- ja täydennyskoulutuksen osalta nojanneet vahvasti aikuiskoulutustuella tuettuihin opintovapaisiin. Näillä työnantajilla hallituksen esityksessä viitataan juuri kuntien kasvatukseen ja koulutuksen toimialoihin sekä hyvinvointialueisiin. Aikuiskoulutustuki on mahdollistanut lisäkoulutuksen hankkimisen työn ohessa ja jatkamisen omalla alalla korkeampaa koulutustasoa vaativissa tehtävissä.

SuPer otti äskettäin kantaa sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön täydennyskoulutusasetusmuutoksiin. SuPer toi lausunnossaan esiin huolensa hyvinvointialueiden riittävästä resursseista henkilöstön täydennyskoulutuksen järjestämiseen. Säästöpainotukset varjostavat myös kuntien taloutta. Sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteiden säädeltyjen ammattitehtävien kelpoisuusehdot edellyttävät myös tutkintopohjaista lisä- ja täydennyskoulutusta. Valtion vastuulla on varmistaa riittävä perusrahoitus ja toimintaedellytykset, jotta kunnat ja hyvinvointialueet kykenevät onnistuneesti suoriutumaan lakisääteisistä tehtävistään ja velvoitteistaan. Näiden rahoituskuvioiden vuoksi tuntuu erikoiselta, että hallitus tietoen tahtoon sysää lisää menoja hyvinvointialueille ja kunnille ja säästää 175 miljoonaa toisaalta. Vuosittainen aikuiskoulutustuen lakkauttamisista syntyvä säästö olisi noin 4 % hallituksen sopeuttamistavoitteesta. Säästö ei ole niiden negatiivisten vaikutusten arvoinen, jotka aikuiskoulutusetuuksien lakkauttaminen aiheuttaisi yksilölle ja yhteiskunnalle. Aikuiskoulutustuen hyödyt ovat sen kustannuksia suuremmat. Tutkinnon suorittaneet ammattitaitoaan ylläpitävät ja kehittävät sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteiden ammattihenkilöt ovat keskeisessä asemassa laadukkaan ja turvallisen hoidon ja kasvatustieteiden toteutuksessa. Heillä on ammattitaitoa ja osaamista arvioida yksilöllisiä tarpeita, sekä taitoa huomioida oikea-aikaisesti mahdollisia haittoja ja epäkohtia. Hyvä ammattitaito on sairauksien ennaltaehkäisemisessä keskeinen asia ja säästää merkittävästi korjaavissa kustannuksissa. On tärkeää, että osaamista ylläpidetään jatkuvasti, ja työntekijöillä on mahdollisuus kehittää osaamistaan. Aikuiskoulutustukea ei tule lakkauttaa, vaan tukijärjestelmää on kehitettävä kolmikantaisesti.

Myös ammattitutkintostipendijärjestelmää tulisi kehittää. Erityisesti pitäisi kiinnittää huomiota ammattitutkintostipendistä tiedottamiseen ja sen markkinointiin.

Vuorotteluvapaan lakkauttaminen vaikuttaisi myös enemmän naisiin kuin miehiin. Tämä johtuu siitä, että myös vuorotteluvapaata on käytetty eniten sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteiden aloilla, joissa valtaosa työntekijöistä on naisia. Kuten jo aiemmin mainittiin sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteiden aloilla koetaan muun kuormituksen lisäksi myös eettistä kuormitusta, joka vaikuttaa etenkin henkiseen hyvinvointiin ja sitä kautta työssä jaksamiseen. Vuorotteluvapaamahdollisuudella on merkitystä työssä jaksamisen kannalta. Työuupumus vaikuttaa sairaspotilaiden määrään ja vähentää henkistä ja ruumiillista työkykyä sekä innovatiivisuutta. Sairaspotilaita on vähemmän ja ennenaikaisen työkyvyttömyyden riski pienenee, kun työntekijällä on mahdollisuus hengähdystaukoon vuorotteluvapaan muodossa. Vuorotteluvapaa tähtää työn joustavuuden lisäämiseen, työn ja perheen yhdistämisen helpottamiseen ja työssä jaksamisen parantamiseen. Työn ja perheen yhdistäminen voi tarkoittaa esim. ikääntyvien läheisten omaishoitoa. Työntekijän jaksaminen eläkeikänsä asti voi parantua vuorotteluvapaamahdollisuuden ollessa käytössä. Tauko työelämästä antaa uusia voimavaroja jaksaa työelämässä paremmin ja mahdollisesti pidempään.

Silja Paavola
puheenjohtaja

Jussi Salo
kehittämisjohtaja

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry. SuPeriin kuuluu 85 000 lähi- ja perushoitajaa sekä muita toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneita, jotka työskentelevät julkisella ja yksityisellä sektorilla.